

ІДЕЯ НАРОДНОГО СУВЕРЕНІТЕТУ ІДЕЯ ПРЕДСТАВНИЦТВА – ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ДЕМОКРАТІЇ

Актуальність дослідження: На даний час демократія, демократичне врядування є предметом великої кількості досліджень, які були здійснені дослідниками в різні історичні періоди, починаючи від Античності і закінчуючи сучасними науковими розробками.

Мета: проаналізувати і дослідити процес зародження та розвитку доктрини народного суверенітету та ідеї представництва.

Об'єкт: демократія, представництво і народний суверенітет.

Предмет: сутність та розкриття особливостей ідеї народного суверенітету і ідеї представництва.

Стан дослідження проблеми: Окремі аспекти становлення та розвитку доктрини народного суверенітету в українській правовій думці знайшли своє відображення у працях сучасних українських вчених, а саме: І Лисяка-Рудницького, Т. Андрусяка, П. Стецюка, О. Скрипнюка, В. Ковальчука, І. Куян, О. Щербанюк. Теорія представництва почала формуватися в XVII-XVIII ст. Головна заслуга в її розробці належить таким відомим політичним мислителям XVII-XIX ст., як Дж. Локк, А. де Токвіль, Дж. С. Милль, Б. Н. Чичерин та ін.

Виклад матеріалу: Дослідженням “демократії” займалася значна кількість науковців у різних державах та в різні історичні періоди. Тому аналіз публікацій за проблематикою свідчить про значний науковий інтерес до питань демократичного врядування. Так, окремі аспекти демократичного врядування висвітлені у працях: Р. Даля, який співвідносить демократію із реально встановленим типом врядування.

Поняття “**демократія**” є одним із найбільш досліджуваних, однак у контексті врядування найповніше його розкрив Р. Даль, який співвідніс демократію з реально встановленим типом врядування, та передбачає ефективну участь; рівне голосування; розуміння, засноване на поінформованості; існування контролю за порядком денним та включеність у життя суспільства. Урядування ж сприяє розвитку взаємодії між державою, приватним сектором та громадянським суспільством для підтримання людино-центрального розвитку; з'являється в результаті нездатності традиційних методів управління досягнути бажаних результатів і сприяє зміні ролі та функції органів державної влади, формулюванні нових завдань, зростанні комунікації, зміні ставлення до ресурсів.[1.с.5]

Сам термін “**демократія**” походить від грецького слова **demokratia**, що складається, в свою чергу, з двох слів: **demos** - народ і **kratos** - влада, правління. В даний час цей термін використовується в декількох значеннях.

По-перше, у своєму первісному сенсі він означає форму правління, при якій право прийняття політичних рішень здійснюється прямо усіма без винятку громадянами, що діють відповідно до правил правління більшості. Ця форма відома під назвою пряма демократія або демократія участі.

По-друге, це форма правління, де громадяни здійснюють своє право не особисто, а через своїх представників, обраних ними і відповідальних перед ними. Її, як правило, називають представницькою, або плюралістичною демократією.

По-третє, це форма правління, де влада більшості реалізується в рамках конституційних обмежень, що мають своєю метою гарантувати меншості умови для здійснення певних індивідуальних чи колективних прав, таких, наприклад, як свобода слова, віросповідання і т.д. Це ліберальна, або конституційна демократія.[2.2.с.5]

Принципово важливим для теорії демократії було обґрунтування видатним французьким мислителем Ж.-Ж. Руссо ідеї народного суверенітету. На основі ідеї суспільного договору він доводив, що єдиним джерелом і верховним носієм влади в суспільстві є народ. Ця влада неподільна, вона здійснюється безпосередньо самим народом і не може бути передана окремій особі чи органу. **Ідея народного суверенітету**, тобто визнання народу єдиним джерелом і верховним носієм влади в суспільстві, стала вихідним

принципом теорії і практики демократії. Заперечуючи можливість передання народом влади окремим особам чи органам, Ж.-Ж. Руссо виступав за пряме народоправство. Це був елемент утопізму в його концепції демократії, оскільки постійне пряме народоправство можливе лише в невеликих спільнотах і нездійсненне в масштабах держав із значною чисельністю населення. Тому наступним принципом демократії стала обґрунтована, зокрема Ш.-Л. Монтеск'є, **ідея представництва**, згідно з якою народ, як єдине джерело і верховний носій влади в суспільстві делегує владні повноваження державним органам. Головним таким органом є загальнонаціональна представницька установа, яка формується шляхом виборності.[2.1.с.5]

Народний суверенітет — це принцип, згідно з яким народу належить вся суверенна повнота влади на території країни, право самому вирішувати свою долю — безпосередньо чи через представницькі органи, брати участь у реалізації політики своєї держави, контролювати діяльність органів державної влади. Принцип народного суверенітету є одним з основоположних для демократії.

Термін є похідним від «**суверенітету**», що є властивістю державної влади, а, власне кажучи, її пріоритетом над будь-якими іншими проявами влади на території та незалежність за її межами. Народ, як суверен, є носієм верховної влади, уповноважений приймати в межах певної політико-правової ієрархії остаточні рішення. Влада суверена характеризується як найвища в існуючій політико-правовій системі, остання інстанція у сенсі прийняття владних рішень. Окрім народу, носієм суверенітету може бути держава — державний суверенітет, нація — національний суверенітет.

Жан-Жак Руссо виділяє наступні **ознаки народного суверенітету**:

- Невідчужуваність
- Неподільність.

Він звертав увагу на неможливість реалізації суверенітету народу за умов його відчуження на користь інших осіб, органів та за умови його розподілу між різними частинами народу.

Ознаки народу як суверена:

- верховенство його влади — право приймати остаточні та обов'язкові для виконання рішення;
- повнота влади, яка характеризується обсягом його владних повноважень.

У ст. 5 Конституції України зазначається, що носієм народного суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ. Народ здійснює владу безпосередньо та через органи державної влади та органи місцевого самоврядування. З цього випливає **наявність двох форм реалізації народного суверенітету**:

• **Безпосередня** (пряма), основними формами якої є:

1. Вибори — процес формування державних органів шляхом голосування.
2. Референдум — процес голосування усього населення держави або певної його частини з метою вирішення важливих питань державно-суспільного життя.

• **Представницька** форма передбачає участь громадян в управлінні державними та суспільними справами через представників; більш поширений спосіб повсякденного управління справами держави.[3.с.5]

Теорія представництва почала формуватися в XVII-XVIII ст. Головна заслуга в її розробці належить таким відомим політичним мислителям XVII-XIX ст., як Дж.Локк, А. де Токвіль, Дж.С.Милль, Б.Н.Чичерин та ін. В ній у органічному синтезі переплелися дві найважливіші ідеї представницької демократії: з одного боку, ідеї, згідно з якою жодна людина не має права правити іншим людиною без згоди останнього, і, з іншого боку, думка про те, що оскільки кожен окремо взятий індивід не в змозі безпосередньо брати участь в управлінні державою, інтереси різних категорій населення можуть бути представлені в системі влади особливими уповноваженими, яким делеговані відповідні прерогативи і права. Просвітницька ідея рівності всіх людей за своєю природою припускала, що жодна людина не має права правити іншим людиною без згоди останнього. Як зазначав Б.Н.Чичерин, «представницьке початок у своїй повноті є як би юридичним, вигадкою, але це вигадка, що

впливає із самої суті справи, з державного початку, з відносини влади до громадян, із панування загального блага над приватними цілями». Передбачалося, що обрані представники зможуть захищати та реалізовувати інтереси народу краще, ніж сам народ. Про те, наскільки більше значення надавалося принципом представництва, свідчить, наприклад, той факт, що Дж. Мэдисон ототожнював республіканізм з представництвом. У наші дні теорія представництва становить важливий елемент демократії. Їй в повній мірі відповідає принцип «одна людина - один голос». Значимість цієї теорії крім усього іншого полягає в тому, що вона дала можливість розширити просторові рамки демократичної і республіканської форм правління. **Значимість теорії представництва** крім усього іншого, полягала в тому, що вона дала можливість розширити просторові рамки демократичної та республіканської форм правління. [4.с.5]

Висновок: Отже, ми можемо сказати, що ідея народного суверенітету та ідея представництва, дійсно є основними принципами демократії. Механізм демократії не є раз і назавжди усталеним. З розвитком практики демократії як форми організації політичного життя він може вдосконалюватися.

Список використаних джерел:

1. Зозуля В. О. Демократичне врядування: сутність, основні концепції, підходи/ В. О. Зозуля// Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. – 2017. - №3. – С. 32-37
2. <http://www.info-library.com.ua/books-text-6410.html>
3. http://stud.com.ua/16275/politologiya/demokratiya_printsipi_ustanovki_tsinnosti
4. Політологія: Підручник для вищих навчальних закладів. Гаджієв К.С.М.: Логос, 2001. – 488 с.
5. Стойко О. Народний суверенітет // Політична енциклопедія. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. — К.: Парламентське видавництво, 2011. — с.479
6. Гончарук – Чолач Т., Джугла Н. Особливості української ментальності як основа національної самоідентифікації. / Т. Гончарук – Чолач , Н. Джугла / [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://library.tneu.edu.ua/images/stories/praci_vukladachiv
7. Гурик М. І., Гончарук Т. В., Шумка М. Л. Філософські проблеми державного управління. Навч. посібник. Тернопіль. – Економічна думка, 2010. – 126 с.